

PEZA DO MES

outubro

2026

**FOTOGRAFÍA DO ARCO NEOMUDÉXAR
EN HOMENAXE AO PADRE FEIJOO**

Fotografía do arco neomudéxar en homenaxe ao Padre Feijoo

Neste 2026 cúmprense 350 anos do nacemento do Padre Feijoo, unha das figuras máis relevantes da historia mundial. Nacía Benito Jerónimo Feijoo Montenegro, na aldea de Casdemiro (O Pereiro de Aguiar, Ourense). A súa infancia transcorre entre este lugar e Allariz (Ourense) ata que a vida como monxe o traslada por diferentes lugares, para establecerse definitivamente en Oviedo en 1709. Nesta cidade, exactamente hai 300 anos, inicia a aventura editorial do *Teatro crítico universal*, a obra que ía variar o decurso do pensamento e da sociedade a partir dese momento. Tivo tal éxito que hai persoas que consideran que o século XVIII debería denominarse o século de Feijoo. Da súa extraordinaria influencia é evidencia o número de edicións impresas dos seus libros durante esa centuria para satisfacer a demanda, nada menos que 200 reedicións, nun cómputo total de exemplares no mercado que se ten cifrado de 300 000 a 500 000 volumes.

A finalidade expresábase no título completo da obra «*discursos varios, en todo genero de materias, para desengaño de errores comunes*». Supersticións, falsos milagres, malas prácticas ou falsos valores son algúns dos temas presentes no seu tempo que trata de erradicar ou corrixir, e a súa acción esténdese sobre campos nos que vai abrindo o suco: a educación, a igualdade de homes e mulleres, o progreso da ciencia ou o trato aos animais son unha mostra de temas de verdadeira actualidade.

Por diversos factores, na primeira metade do século XIX a valoración da súa obra sofre un declive para rexurdir posteriormente, especialmente no último cuarto da centuria, grazas en boa medida ás celebracións efectuadas na cidade de Ourense, en 1876 coa conmemoración do II Centenario do nacemento e 1887, ano no que se inaugura a estatua erixida na súa honra.

O proxecto de estatua monumental remontábase a mediados do século XIX cando Antolín Faraldo e Manuel Murguía proxectan unha estatua dedicada ao Padre Feijoo en Galicia. Será o escultor Sanmartín quen a execute, pero o seu destino vai ser o antigo edificio da Biblioteca Nacional en Madrid. O obxectivo de Murguía era que se colocase unha nova efíxie na praza do Obradoiro de Santiago de Compostela, pero

non consegue que as institucións apoiem a súa idea. Será o seu colaborador Juan Manuel Paz Novoa quen traslade a iniciativa a Ourense. Conséguese en 1876 colocar a primeira pedra para o monumento dentro dos actos do II Centenario do nacemento, mais cumprirá unha década para conseguir o diñeiro suficiente co que custear a efíxie.

Para a inauguración programáronse uns festexos que sinalaron o acontecemento como un dos máis sinalados da historia da cidade de Ourense. Segundo as crónicas, asistiron unhas 20 000 persoas a un evento no que se afanou toda a sociedade ourensá coa organización de actos moi variados: certames científicos, literarios e musicais mesturábanse con exposición de gando, fogos artificiais, iluminacións artísticas ou bailes, ademais da animación musical de rúa.

Indubidablemente o día principal era o 8 de setembro no que se descubría a estatua. Ese día comezaba cunha misa de campaña ás nove da mañá, oficiada polo Bispo, baixo o arco de triunfo erguido para a ocasión, cuxa imaxe é motivo desta *Peza do mes*. Sería ás doce cando a comitiva, dende o Pazo Provincial, se dirixiría cara á praza de Isabel a Católica e, mentres soaba o Himno interpretado polos alumnos do Seminario Conciliar con letra de Jesús Muruais, se descubriría a imaxe á unha da tarde.

A construción dun arco de triunfo foi promovida pola prensa local quen abriu unha subscripción á que acudiu principalmente o gremio de comerciantes; ademais do apoio económico do Concello de Vilamarín e o Concello do Pereiro de Aguiar.

Consistía nun grande arco de ferradura enmarcado por dúas torres ameadas de 14 m de altura, que pola súa vez se coroaban por outras de base octogonal que soportaban cadanseu catavento coa Cruz de Santiago e o dragón como emblemas do Antigo Reino de Galicia. Na base das torres abríanse cadansúa porta tamén de arco de ferradura. Das torres pendían colgadas cos títulos das obras do Padre Feijoo. A composición resultaba vistosa pola súa monumentalidade e o cromatismo que impregnaban os azulexos decorados.

O deseño da estrutura correra a cargo do profesor do Instituto Antonio Torres Tirado (1850 – 1907). Natural de Zaragoza, Torres Tirado chega a Ourense en 1881 para ocupar a praza de catedrático numerario da materia de Xeografía e Historia no Instituto Provincial.

Tamén desempeñou interinamente a praza de profesor de debuxo no Instituto e, como mostra das súas habilidades artísticas, para a galería de retratos do centro realiza o de Leoncio Perejón. Foi membro da Comisión de Monumentos de Ourense e ademais académico correspondente da Real Academia de Belas Artes de San Fernando dende 1884. Da súa man saíu tamén o malentendido deseño da Cruz de Montealegre, instalada e derribada en 1892, o que posiblemente provocou a súa decisión de trasladarse ao Instituto de Logroño. Nesta cidade elabora a súa obra máis importante, premiada a nivel nacional e internacional, o seu *Mapa del Cielo, planisferio litografado* en 15 follas.

Para o arco Torres Tirado diseña unha arquitectura neomudéxar, movemento artístico que tiña na arquitectura a súa expresión máis completa. Este estilo ten a súa manifestación máis temperá na Praza de Touros de Toledo de Luis Antonio Fenech en 1865-66; mais é a de Madrid, obra de Emilio Rodríguez Ayuso e Lorenzo Álvarez Capra en 1874, a que impón a tendencia definitivamente. Isto foi posible grazas a que se tiña creado un ambiente propicio cara á recepción desta «nova» técnica construtiva mediante a revalorización da arte mudéxar por historiadores como José Amador de los Ríos no seu discurso de ingreso na Real Academia de Bellas Artes de San Fernando en 1859.

A arquitectura neomudéxar debaterase en dúas liñas, que son pola súa vez motivo da súa adopción e emprego. Por un lado, aquelas de tipo racionalista que defenden un emprego racional do ladrillo na liña da tendencia europea por outro lado, a vertente que pretende a creación dun estilo nacional como variante do historicismo. A arquitectura historicista do século XIX caracterízase pola recuperación de estilos do pasado por medio dos cales se quería mostrar unha identidade nacional en correspondencia co crecente interese pola historia. Así os estilos «neos» asociáronse á identidade nacional: o neogótico considerárase propio da nación inglesa, o neogrego de Alemaña, o neorrenacemento de Italia, o neoclásico de Francia e o neomudéxar vinculouse con tradicións hispanas.

Tanto en Ourense como no resto de Galicia o neomudéxar non tivo gran desenvolvemento. Para a construción de edificios dispúñase de fácil acceso a canteiras de granito de boa calidade como materia prima e os canteiros tiñan unha tradición de séculos de corte e labra da pedra de forma insuperable.

Agora ben, a plasticidade da estrutura de ladrillo permitía desenvolver un amplo programa decorativo de forma moi sinxela e económica en obras, que como no caso presente, non estaban destinadas a perdurar.

Para situar a construción escolleuse un lugar próximo á estatua do Padre Feijoo, no inicio da denominada naquel momento Travesía da rúa de Alba (na actualidade primeiro tramo da rúa do Paseo), un dos primeiros ensanches urbanos de Ourense, prolongación da rúa do Instituto (hoxe rúa de Lamas Carvajal) que se abría pouco tempo antes.

O monumento serviu de apoio para o arco voltaico co que se realizaría o espectáculo da luz eléctrica o día 11, último dos festexos. Era a segunda vez que se ía ver a luz artificial en Ourense, despois da de 1876, tamén durante a conmemoración dedicada ao Padre Feijoo. Non obstante, se a primeira fora un éxito, nesta segunda ocasión, segundo conta Adrio Menéndez, as 4000 persoas que esperaban o acontecemento non puideron ver máis que un pequeno relampo.

O testemuño que nos quedou do arco mudéxar é esta fotografía, que toma neses días José Martino, que chega ata nós por medio da doazón que fai ao Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense dos obxectos persoais de Ramón Parada Justel a súa irmá Modesta. Trátase dun positivo sobre papel de 15,6×10,7 cm. Coñecemos a autoría da fotografía debido a que o propio Martino remite unha copia á redacción da revista *La Ilustración española y americana* que a publica no número de 22 de setembro de 1887. O exemplar reproduce fielmente o orixinal por medio dun gravado e indica a procedencia. José Martino Medina era natural de Málaga (ca. 1853) e recalca en Ourense en 1883 por traslado para desempeñar o seu posto de oficial de Intervención de Facienda de Ourense. Debeu compatibilizar este traballo co exercicio da fotografía, pois debemos consideralo máis que un simple afeccionado. De feito, no mesmo ano de 1887, os seus experimentos sobre a obtención de mellores tons durante o revelado e fixado publícanse nunha das revistas científicas máis importantes do momento en España. Martino é tamén a persoa escollida para confeccionar o *Álbum de los Monumentos históricos y artísticos de la provincia de Orense*, que en 1895 edita a Comisión de Monumentos. A edición conservada hoxe no Museo do álbum encadernado corresponde á impresa en 1899 por José Pacheco, debido a que no mesmo ano falece José Martino.

CLAUSTRO DO PATIO DO MUSEO ARQUEOLÓXICO NA SÚA SEDE DA PRAZA MAIOR

ENTRADA Á SALA DE ESCULTURA DO MUSEO ARQUEOLÓXICO PROVINCIAL SITUADA AO LADO DO CLAUSTRO DE SAN FRANCISCO

INTERIOR DA SALA DE ESCULTURA DO MUSEO ARQUEOLÓXICO PROVINCIAL

MUSEO DE OURENSE

O edificio histórico que é a sede do museo está pechado ao público por obras de reforma. Aínda así, cando é posible, facilítase a súa visita, libre e tamén con posibilidade de guía, para coñecer os restos conservados e descubertos como resultado da intervención arqueolóxica realizada. O soar foi ocupado desde a época romana –da que quedan algúns testemuños fragmentarios, pero relevantes, na historia da cidade de Ourense– e seguidamente por unha necrópole altomedieval, para finalmente erguer nel o Pazo do Bispo de Ourense, construción civil románica do século XII, moi completa e que se definiu na súa totalidade espacial e volumétrica, aínda que foi obxecto de engadidos e modificacións ata configurar o actual conxunto, monumento histórico-artístico declarado en 1931.

ESCOLMA DE ESCULTURA

En canto se realizan as obras de remodelación ofrécese aos visitantes unha visión das coleccións do museo a través dunha coidada selección de pezas de escultura, desde a protohistoria ao Barroco, na sala San Francisco. Esta é a antiga igrexa da Venerable Orde Terceira (VOT) de San Francisco, que se sitúa ao lado do cemiterio e do exconvento do mesmo nome, onde están o claustro gótico e a nave da igrexa cos seus monumentos funerarios góticos e renacentistas.

Teléfono: 988 788 417

Horario de visita:

De martes a sábado: das 9.00 ás 21.00 h ininterrompido

Domingo: das 9.00 ás 15.00 h

Pechado os luns e festivos oficiais

Outros servizos do museo

Os servizos de información xeral, biblioteca e consulta de investigadores están dispoñibles na situación provisional do museo, na rúa Xílgaro, s/n (Centro Santa María de Europa, A Carballeira), 32002 Ourense.

Teléfono: 988 788 439

Horario de atención ao público: de luns a venres, das 9.00 ás 14.00 h.

www.musarqourense.xunta.es

mapour@xunta.es

PEZA DO MES:

EDITA: Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense

TEXTO: Avelino Rodríguez González

ISSN: 1579-9956

REPRODUCCIÓN FOTOGRÁFICA: Fernando del Río Martínez

MAQUETA: Araceli Gallego Blanco